

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udvalgte digte

Citation: Ewald, Johannes: "Udvalgte digte", i Ewald, Johannes: *Udvalgte digte*, udg. af Esther Kielberg ; Kim Ravn , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 223. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald02dkval-shoot-idm140323881939904/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

Noter I

Der anvendes følgende forkortelser:

- Abn.Da.Bibl.:* *Det almindelige Danske Bibliotek et Maanedsskrift* (1778-80).
Charis: Knud Lyne Rahbeks kalender *Charis* (udk. for 1797-99 og 1800-07).
Litk.: Johannes Ewalds samlede Skrifter. Udg. af Samfundet for den danske Litteraturs Fremme. Samlet af E. L. Thaarup og gennuset af Christen Thaarup. Endelig bearbejdelse og udgivelse ved F. L. Liebenberg (1850-55). Bd. 1-8.
Molbech: Christian Molbech: *Johannes Ewalds Levnet, med Bidrag til hans Digterværkers Historie og Charakteristik* (1831).
ODS: Ordbog over det danske Sprog (1918-56). Bd. 1-28 + Supplement (*ODS-S*) (1992-). Bd. 1ff.
Samtl. Skr.: *Johannes Ewalds samlede Skrifter*. Forlagt ved Christian Gottlob Proft (1780-91). Bd. 1-4. Bd. 1 er redigeret af Ewald, de øvrige bind af Proft.
SS: *Johannes Ewalds samlede Skrifter*. Udg. af DSL (1914-24). Bd. 1-6. Bd. 1-3 ved Hans Brix og V. Kuhr. Bd. 4 ved V. Kuhr og S. Pallis. Bd. 5-6 ved S. Pallis under medvirkning af Niels Møller. 2. opl. (fotografisk optryk) 1969.

En mindre del af noterne til digtvalget er udarbejdet på grundlag af oplysninger fra følgende Ewald-udgaver: *Litk.*, *SS* og Jens Lund Andersens udvalg: Johannes Ewald: *Udvalgte Digte* (1962).

Ordlister

- Algodhed:* uendelig godhed, en af Guds egenskaber; også betegnelse for Gud.
Aria: solosang af poetisk indhold; titl. også om sang eller vise i almindelighed.
Canone: lat. Camena, dvs. kildetymf; canoenerne tillagdes i titl. rom.

mytologi: sangergaver; blev af de rom. guldalderdigtere identificeret med de gr. musen.

Cherub: engel, der med flammesværd bevogter Paradisets indgang, jf. 1. Mos. 3,24. Også om engle i almindelighed. Flertal: *Cherubin*.

Cimber: navn på germansk folkeslag, også om jyder; af Ewald brugt om nordboerne, især danskerne.

der: deres (også i formen *der*).

forvoven: modig, grænsende til det dumdristige.

Føute: fyrste.

Gother: nordboere.

hvi: hvorfor; sjældnere: hvordan.

hvo: hvem (i nominativ).

kjælen: tit i betydningen: ørn.

Kummer: sorg; bekymring; plage.

Leer: betegnelse for det forgængelige menneskelegeme, jf. 1. Mos. 2,7; også om den menneskelige natur, om det skøbelige, dødelige menneske og om legemet som bolig for sjælen.

Miskundhed: barmhjertighed.

Monader: de uendelig mange væsner eller elementer, hvoraf verden if. den ty. filosof G.W. Leibniz (1646-1716) er opbygget.

Måni: mørke, tåge.

Muse: i gr. mytologi en af de i alt ni gudinder for kunst og videnskab; også brugt om digterens inspirerende kraft og om den kvinde, der inspirerer ham.

Ros: tit i betydningen: ære, berømmelse.

Støv: tit brugt som betegnelse for mennesket som det forgængelige, jordiske væsen, dannet af støv, dvs. jord, muld, jf. 1. Mos. 2,7 og 3,19.

Svelg: tit i betydningen: udtømmelighed, uendelig mængde.

tilig: tidlig.

Vink: tegn; også: blik.

væmodig: sorgfuld, fortvivlet.

Zephyr: (især mild) vestenvind; også om mild brise i almindelighed.

Zür: pryde.

Stærktøjede udsagnsord og modalverber i 2. person ental har ofte endelsen -st, fx est, togst, gavst.

Udsagnsord i bydemåde, 2. person flertal, har almindeligvis endelsen -er: fx græder, bryder, flyder.

Oplysninger om, hvor og hvornår teksten først er trykt, bringes kun, hvis førstetrykket er fra tiden efter udgivelsen af *Samtl. Skr.* og før udgivelsen af *SS*.

Tanker i Anledning af Hr. Hans Ebbesen, Hørkræmmer her i Staden, og Jomfrue Christiane Benedicte Huulegaard's Mariage

Trykt efter *SS* bd.1, s. 87-88, hvis tekstgrundlag er *Adresseavisen* 1765, nr. 13, 30. jan.

- 7 *Hans Ebbesen*: 1730-1814. – *Hørkræmmer*: Hørkræmmere blev med tiden forhandlere af spegesild, klipfisk, lertøj m.v. – *her i Staden*: dvs. København. – *Jomfrue*: ugift ung kvinde af lavere stand, modsat »frøken», som var titel for døtre af personer, der tilhørte rangklasserne eller adelen. – *Christiane Benedicte Huulegaard(s)* (1744-93): datter af hørkræmmer Olef Huulegaard og Anna Benedicte, f. Borup; søster til Ewalds ungdomselskede Arendse Huulegaard (1743-94). Som enke giftede Anna Benedicte Huulegaard sig med brygger Ole Mandix. I deres hjem i Vestergade kom Ewald som student, og her traf han Arendse. – *Mariage*: fr. bryllup, giftetruål. – *ter begroede Eger*: tæt voksende egenæet. – *Tømers*: tjørnens. – *Skovens Flyvetist*: nattergalen. – *treffe*: ramme. – *Celadon*: det faste navn på elskeren i franske hyrderomaner; navnet stammer fra romanen *Astrée* af Honoré d'Urfé (1568-1626). Hyrdedigtningen fik sin anden renaissance i 1700-tallet. Se også n.t.s. 90. – *Rosifleng*: hentyder til Magister Rosiflengius, person i Holbergs komedie *Det Lykkelige Skibbrud* (1731), hvis navn betyder at rose i flæng, skamrose. – *Zoil*: Zoilos (3. el. 4. årh. f.Kr.), gr. litteraturkritiker; Platon og Homer blev genstand for hans skarpe kritik. Her om hård kritiker i almindelighed, i modsætning til Rosifleng. – *Holdt (...)* for: anså for. – *Støt*: ståhej. – *højmodigt*: højstidtet. – *Purpur*: kostbart, karmoisinrødt farvestof; i overført betydning om kongers pragt. – *Laurbærkvand*: tegn på ære, storhed. – *bedaares*: vildledes; betages. – *Sands*: her det sanselige. – *Men billigt Suk*: Men det er et berettiget suk. – *Tintelduen*: billede på elskeren. T. udlægges et særligt elskovsfuld, trofast og kærligt væsen over for sin mage. – *Cloris*: navn på fast figur i hyrdedigtningen.
- 8 *Tybbe*: vilje, indstilling. – *Pynten*: toppen. – *Overleg*: vilje, beslutning. – *Satyr*: i gr. mytologi halvguddommeligt, dæmonisk væsen i vinguden Dionysos' følge, afbildet med horn og hale. Her om sat-